
stadsscholen. Een groot aantal dier zusters heeft, in de laatste jaren, de acte van algemeene toelating als schoolhouderesse bij de Provinciale Commissie van Onderwijs in Noord-Brabant verkregen. Ook dit jaar is zulks aan een groot aantal te beurt gevallen, zoodat er thans nog een aanzienlijk getal voorhanden is voor de verdere verspreiding dier gestichten.¹⁴

In Wijnbeeks verslag staan enkele aspecten die interessant zijn om nader toe te lichten. Allereerst de opmerking dat de Gestichten van Liefdadigheid leerlingen onttrokken aan de (openbare) scholen. Dit was vooral van toepassing op de scholen voor arme kinderen, die soms gelokt werden door warme maaltijden en/of kleding van de Vincentiusvereniging en ook door de min of meer lichte druk van de pastoor en zijn kapelaans. Ten tweede de vermelding dat de Zusters van Roosendaal, die ook in 1832 als congregatie waren begonnen, Franse lessen aanboden en daarmee óók voor deftige katholieke burgerkinderen aantrekkelijk waren. Zwijsen wilde hier aanvankelijk niets van weten, maar omdat de burgerscholen extra (school-)geld opbrachten waarmee de voorzieningen voor de armen betaald konden worden, ging hij al spoedig overstag. De standenscholen werden, net als elders in de maatschappij, ook bij de katholieken tot halverwege de twintigste eeuw in stand gehouden.¹⁵ Tenslotte gaat Wijnbeek in op de opleiding van de zusters, deels intern in de congregatie zoals we al bij de voorgaande handelingen zagen, en deels door extra lessen van een hoofdonderwijzer van een der stadsscholen ter voorbereiding op de examens, die bij de hervormde schoolopziener afgelegd moesten worden. Vanaf 1853 werd de opleiding van zuster-onderwijzeressen verzorgd in het zogenaamde 'educandaat' in Tilburg, de eerste kweekschool voor katholieke onderwijzeressen. Elke kweekeling moest het kleine boekje met het reglement beschouwen als de wil van God en de deugden van gehoorzaamheid, orde en werkzaamheid, liefde en inschikkelijkheid ijverig beoefenen.¹⁶

Congregatie van de Broeders van Maastricht in 1840 en de Fraters van Tilburg 1844.

Inspecteur Wijnbeek schreef in zijn verslag uit 1843 niets over katholieke scholen van de mannelijke religieuzen, omdat de Fraters van Tilburg pas in 1844 door Mgr. Zwijsen zouden worden opgericht. Zij kregen de taak om de opvoeding van de grote weesjongens van de zusters over te nemen en met een drukkerij te zorgen voor de verspreiding van katholieke documenten, schoolboekjes, kerkboeken en tijdschriften.¹⁷

In Limburg was Wijnbeek in 1835 voor het laatst geweest, zodoende is er geen verslag overgeleverd van de activiteiten van

¹⁴ H. Wijnbeek (1843). Brief aan de Minister van Binnenlandsche zaken, 20 januari 1844, met het *Rapport van het lager onderwijs in Brabant*. <http://remery.home.xs4all.nl/wijnbeek/Noord-Brabant/brabant-1843.html>.

¹⁵ J. van Vugt (1997). *De strijd om de standenschool in het katholieke onderwijs, 1920-1960*. In: *De School Anno 15^e jaargang nr 1*.

¹⁶ *Reglement voor de kweekelingen der Zusters van Liefde Onze Lieve Vrouw Moeder van Barmhartigheid*. (1872), voorrede. Tilburg.

¹⁷ Ceasarius Mommers & Ger Jansen (1997), 13-14. *Zwijsen. Een passie voor uitgeven. Geschiedenis van een educatieve uitgeverij*.